

бути впевненими в них, та можуть вимагати, щоб зобов'язання, що виникли таким чином, поважалися» (п. 46 рішення, *Nuclear Tests, Australia v. France*; п. 49 рішення, *Nuclear Tests, New Zealand v. France*) [2, с. 268; 3, с. 473].

Таким чином, з цього твердження Міжнародного Суду можна зробити висновок, що Суд поширив дію принципу добросовісного виконання міжнародних зобов'язань на односторонні акти держав.

Список використаних джерел:

1. Мельник Светлана Александровна. Односторонние акты государств в современном международном праве [Текст]: монография / С. А. Мельник. – О.: Фенікс, 2011. – 336 с. – Бібліогр.: С. 294-321. – 300 экз.
2. *Nuclear Tests (Australia v. France) // Judgement, ICJ, Reports.* – 1974. – P. 253-274 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/58/058-19741220-JUD-01-00-EN.pdf>.
3. *Nuclear Tests (New Zealand v. France) // Judgement, ICJ, Reports.* – 1974. – P. 457-478 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.icj-cij.org/files/case-related/59/059-19741220-JUD-01-00-EN.pdf>.

Хоружа А.В.

студентка,

*Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

ЩОДО ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Сучасне міжнародне право перебуває під впливом глобалізації, яка модифікує політичну, економічну, інформаційну ситуації у світі, а тому безпосередньо зачіпає питання статусу суб'єктів міжнародного права, які є важливими акторами на міжнародній арені та відіграють чільну роль для кожної із вищезазначених сфер. Підтвердженням цього є статистичні дані, відповідно до яких зі 100 найбільших суб'єктів господарювання світу 51 – це транснаціональні корпорації (далі за текстом – ТНК) і 49 – державні підприємства [3]. Питання правосуб'єктності завжди залишалося однією з найважливіших тем для дискусій серед правознавців. Але, окрім таких суб'єктів як держави та міжнародні міжурядові організації, котрі наділені правотворчими функціями та

мають самостійний міжнародно-правовий статус, існують й інші, такі як: ТНК та індивіди, а також міжнародні неурядові організації, міжнародна правосуб'єктність яких залишається під сумнівом.

Метою цього дослідження є проблема визнання міжнародної правосуб'єктності ТНК в умовах світових трансформацій, а також широкої наукової та політико-правової дискусії.

Почнімо з того, що аспект правосуб'єктності ТНК та суперечки з цього приводу розпочалися ще за діяльності Вест-Індської компанії, а у 60-х рр. ХХ ст. набули ще більшої гостроти. Саме з початком другого періоду думки науковців набули більш точних формулювань: з'явилися прихильники та опоненти зазначеного питання [2, с. 98].

Так, одні правознавці були схильні до політичної точки зору, яка ґрунтувалася на думці, що визнання ТНК суб'єктами міжнародного права може зачіпати абсолютну правосуб'єктність держав. Згідно з цією думкою ТНК матимуть право укладати міжнародні угоди та встановлювати дипломатичні зносини на рівні з державами. З іншого боку, опоненти цієї гіпотези наголошують на тому, що ТНК не наділені здатністю брати участь у процесі створення норм міжнародного права, а тому не може бути й мови про обмеження функцій держави і ненадання з цього приводу ТНК статусу суб'єкта. Думку про те, що ТНК не є суб'єктами міжнародного права підтримують науковці I. Brownlie та A. Cassese, які зауважують, що міжнародною правосуб'єктністю наділені тільки держави. Багато науковців дотримується думки, що сам факт участі та співпраці з іншими суб'єктами міжнародного права та активної діяльності на міжнародній арені не є підставою для визнання міжнародної правосуб'єктності ТНК [4; 5, с. 103]. Так, науковець K. Nowrot є одним із прибічників такого твердження [9]. Це питання розглянув й P. Malanczuk, який підтримуючи думку своїх колег із цього приводу, зауважує, що ТНК не наділені міжнародними правами та обов'язками [8, с. 100].

Існують й інші наукові праці, в яких правознавці розглядають процес взаємодії на міжнародній арені, де співпрацюють не суб'єкти, а міжнародні актори або учасники таких відносин. Так, R. Higgins вважає, що міжнародне право – це «механізм», в якому не існує суб'єктів, а взаємодіють учасники, які наділені різним обсягом прав та обов'язків, до них належить і ТНК [6, с. 49]. Цю точку зору підтримують й науковці A. Clapham та J. Klabbers, останній зауважує, що правосуб'єктність не є тією межею, яку має перетнути учасник міжнародних відносин, перш ніж повноцінно розпочати співпрацю з іншими акторами на міжнародній

арені; замість цього, сам факт участі може цілком охарактеризувати цього учасника як такого, що наділений міжнародною правосуб'єктністю [7, с. 52].

Існують й інші концепції як, наприклад, «функціональної правосуб'єктності», яка пояснюється тим, що ТНК володіють обмеженою правосуб'єктністю в тому сенсі, що вона надана тільки задля досягнення цілей, обумовлених самими міжнародно-правовими нормами.

З іншого боку, розглядаючи фактичні дані, можна стверджувати, що ТНК мають права та обов'язки в міжнародному праві. Так, про надання міжнародної правосуб'єктності ТНК свідчить їх право участі в окремих міжнародних організаціях (зокрема, ЮНКТАД). Варто також зазначити, що Підкомісією із заохочення й захисту прав людини від 13.08.2003 року надане визначення ТНК, яке полягає в тому, що це суб'єкт економічної діяльності, котрий функціонує у двох чи більше країнах, тобто є не лише одна материнська компанія з чітко встановленою системою взаємодії з дочірніми компаніями та філіями, а мережа окремих юридичних осіб різної національності. Окрім цього, досить актуальним є питання ТНК у сфері міжнародного приватного права. Так, відповідно до ст. 13 Іранського закону про нафту від 1957 року, яким встановлюється, що у відносинах з ТНК застосовуються принципи міжнародного права [2, с. 98].

Таким чином, можна побачити, що ТНК наділені правом членства в міжнародних міжурядових організаціях і мають місце в системі міжнародних відносин, адже існує офіційне визначення терміну ТНК. А тому можна стверджувати про важливість визнання їх правосуб'єктності задля успішної взаємодії та співпраці з іншими організаціями та державами, на території яких вони виконують свою діяльність.

Повертаючись до питання «функціональної правосуб'єктності», варто звернути увагу на те, що ТНК можуть укладати угоди від свого імені, а тому мають певні права та обов'язки. Більшість науковців, зокрема Вольфганг Фрідман, вважають, що приватні корпоративні утворення, що є сторонами контрактів, які ускладнені іноземним елементом, мають право вважатися суб'єктами міжнародного права. Другим способом, за допомогою якого недержавне утворення отримує правосуб'єктність, є укладення договору чи угоди. До таких договорів належать: Конвенція ООН з морського права від 10.12.1982 р., Договір до Енергетичної хартії від 01.03.2002 р. тощо, усі ці міжнародні документи містять положення, які визначають права та обов'язки їх сторін, а тому виникає підстава стверджувати, що ТНК, які є їх учасниками, володіють міжнародною правосуб'єктністю нарівні з іншими

сторонами. І нарешті третім способом набуття правосуб'єктності є звичаєве право. Справа в тому, що договори у галузі інвестицій та кодекси поведінки, котрі є частиною звичаєвого права, безпосередньо стосуються корпорацій та припускають, що ТНК володіють низкою ознак, характерних для суб'єктів міжнародного права, це й може свідчити про надання їм правосуб'єктності (зокрема, «Керівні принципи Організації Економічної Співпраці та Розвитку транснаціональних підприємств») [1].

Отже, враховуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що питання правосуб'єктності ТНК залежить від наявності трьох факторів, на підставі яких можна стверджувати про набуття недержавним утворенням міжнародних прав та обов'язків. До них належать: укладення контрактів, ускладнених іноземним елементом, договорів та угод; а також норми звичаєвого права. Але, попри встановлені на підставі досліджень науковців умови набуття правосуб'єктності, у міжнародному праві не існує єдиного підходу їх застосування для ТНК, який би був офіційно регламентований в межах його норм.

Список використаних джерел:

1. Сулейманов М. Р. К вопросу об обладании ТНК правосубъектностью [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://interactive-plus.ru/e-articles/350/Action350-118599.pdf>.
2. Теліпко В. Е., Овчаренко А. С. Міжнародне публічне право: Навч. посіб. / За заг. ред. Теліпко В. Е. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 608 с.
3. Anderson & Cavanaugh. The Rise of Global Corporate Power [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalpolicy.org/global-taxes/47211.html>.
4. Brownlie I. Principles of Public International Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ejil.org/pdfs/11/3/546.pdf>.
5. Cassese A. International Law in a Divided World. Oxford University Press: Clarendon, 1986. – 429 p.
6. Higgins R. Problems and Process: International Law and How We Use It. Clarendon Press: New York, 1994. – 295 p.
7. Klabbers J. An Introduction to International Institutional Law (2nd edition). Cambridge University Press: New York, 2002. – 438 p.
8. Malanczuk P. Akehurst's modern introduction to international law (7th edn). Routledge: New York, 1997. – 449 p.
9. Nowrot K. Reconceptualising International Legal Personality of Influential Non-State Actors: towards a Rebuttable Presumption of Normative Responsibilities Law [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.esil-sedi.eu/sites/default/files/Nowrot.PDF>.